

У спеціалізовану вчену раду 64.051.25
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
61022, м. Харків, майдан Свободи, 6

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук
Підчоси Олександра Васильовича
на дисертаційну роботу Бондаренка Михайла Ігоровича
на тему: «Розвиток світового інвестиційного ринку
в умовах глобальних трансформацій»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

1. Актуальність теми дисертації

В умовах глобалізації світової економіки вагомий інтерес представляє дослідження процесів міжнародного руху капіталів. З розвитком сучасної цивілізації зростає зв'язок між економіками окремих країн, причому як в галузі виробництва, так і залежного від нього руху капіталів у формі зарубіжних (іноземних) інвестицій, потоки яких щорічно збільшуються.

Інвестиції є найважливішим ресурсним джерелом розвитку соціально-економічної системи країни, визначають процес економічного розвитку в цілому, формують основи господарської діяльності. Їх масштаби, структура і ефективність визначають стан, перспективи та конкурентоспроможність господарства країни. Інвестиції, що мають різне національне походження, взаємодіють між собою, утворюючи міжнародні потоки, трансформуються у світові інвестиційні ресурси, що функціонують у глобальному інвестиційному просторі.

В той же час, глобалізація не нівелює необхідність вирішення національних економічних проблем, в тому числі і України, з урахуванням поточних та перспективних світогосподарських процесів, інтересів задіяних акторів, можливості залучення інвестиційних ресурсів іноземних партнерів, спільної політичної координації, як умови стабільного розвитку держави і світової економіки в цілому.

Враховуючи вищенаведене тема дисертаційної роботи Бондаренка М.І. «Розвиток світового інвестиційного ринку в умовах глобальних трансформацій» є своєчасною і актуальною як в науковому, так і в практичному плані.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з напрямками наукових досліджень

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та в рамках науково-дослідної теми «Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин» (№ державної реєстрації 0116U001990), у межах якої здійснено дослідження особливостей розвитку світового інвестиційного ринку в умовах глобальних трансформацій (довідка № 119-09/18 від 03.09.2018).

3. Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Обґрунтованість теоретико-методичних положень, висновків і пропозицій, висвітлених у дисертації Бондаренка М.І., підтверджується коректністю постановки наукових і практичних завдань, комплексністю використання методичних і методологічних прийомів, теоретичним узагальненням широкого кола наукових праць зарубіжних і вітчизняних авторів з означеної проблематики, опрацюванням офіційних матеріалів, статистичної інформації та звітів міжнародних організацій (групи Світового банку, СОТ, МВФ, ЮНКТАД), експертних оцінок рейтингових агентств, матеріалів міжнародних інформаційних агенцій, законодавчих та нормативних документів, статистичних даних Єврокомісії, Державної служби статистики України.

У процесі підготовки дисертаційної роботи автором використано широкий методичний інструментарій, що включає методи історико-логічного, порівняльного та системного аналізу (пп. 1.1, 1.2, 1.3), комбінованого підходу з використанням економіко-математичного моделювання (пп. 1.3), структурно-компаративного, структурно-факторного та графічного аналізу (пп. 2.1, 2.2, 2.3); методи аналізу і синтезу, кількісного і якісного порівняння, кластерного аналізу, метод логічного аналізу (п. 2.2, 2.3); методи якісного оцінювання, економіко-математичного моделювання, (п. 3.2, 3.3) тощо.

Зміст дисертаційної роботи відповідає назві теми, висновки розлілів містять аргументовані положення щодо наукової новизни та реалізують поставлені автором завдання дослідження.

Положення, висновки та рекомендації, викладені у дослідженні, отримано здобувачем самостійно на основі власних досліджень, за рахунок всебічного вивчення сучасної наукової літератури, зокрема, робіт окремих вітчизняних і зарубіжних вчених, що дозволило виконати аналіз та узагальнити зібрані статистичні дані. Результати дисертаційної роботи є достовірними та науково обґрунтованими, оскільки спираються на загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що підтверджується наявністю логічного взаємозв'язку сформульованих завдань і отриманих результатів, аргументованістю

теоретичних висновків, використанням широкого масиву статистичного матеріалу і методів наукового дослідження.

Системний аналіз дисертаційної роботи Бондаренка М.І. свідчить про те, що вона є завершеним, цілісним науковим дослідженням, логіка і внутрішня структура якого підпорядкована поставленій меті і завданням.

4. Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну та були отримані особисто дисертантом.

У ході дослідження узагальнено теоретичні підходи дослідження світового інвестиційного ринку та запропоновано авторське визначення терміну «світовий інвестиційний ринок», який запропоновано розуміти як складний акумулятивно-розполітьчий механізм вклянення інвестиційного капіталу з метою отримання прибутку у сучасній світогосподарській системі, на принципах вільної конкуренції, попиту та пропозиції, інформаційного доступу, який ґрунтується на взаємодії національних інвестиційних ринків і метою якого є реалізація та забезпечення саморегулюючого інвестиційного процесу та фінансування господарюючих суб'єктів в умовах диференціації і диверсифікації його структурних елементів (с. 61).

На основі узагальнення та систематизації методів дослідження світового інвестиційного ринку в умовах глобалізації удосконалено методичний інструментарій та запропоновано науково-методичний підхід, що включає дев'ять послідовних етапів, зокрема: дослідження теоретичних засад функціонування світового інвестиційного ринку; характеристика розвитку та асиметричності світового інвестиційного ринку в глобальних умовах розвитку; кластеризація світового інвестиційного ринку; багатофакторна оцінка інвестиційного клімату країн на світовому інвестиційному ринку; розробка авторського рейтингу інвестиційного клімату країн світу; виокремлення інституційних засад регулювання світового інвестиційного ринку; аналіз інноваційної складової розвитку світового інвестиційного ринку; оцінка ефективності прямих іноземних інвестицій в країні; розробка організаційно-економічних засад інтеграції країни до глобального інвестиційного простору (с. 68-69).

У роботі автором конкретизовано складові інвестиційного клімату, який є результатом впливу двох елементів: інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків – чим нижче рівень інвестиційних ризиків, тим більш повно може бути задіяний інвестиційний потенціал. Сформовано перелік складових інвестиційного клімату національних економік, які надають комплексну характеристику його соціальним, економічним та інституційним

чинникам: 1. Індекс людського розвитку; 2. Індекс соціального прогресу; 3. Рейтинг інвестиційної привабливості; 4. Рейтинг глобальної конкурентоспроможності; 5. Індекс залучення країн до міжнародної торгівлі; 6. Глобальний індекс інновацій; 8. Індекс легкості ведення бізнесу; 9. Індекс сприйняття корупції; 10. Міжнародний індекс захисту прав власності; 11. Глобальний індекс підприємництва (с. 102).

Цінним в теоретичному та прикладному аспектах є проведений у роботі кластерний аналіз інвестиційного клімату 93 країн в глобальних умовах розвитку, за результатами якого виявлено регіональну асиметрію привабливості інвестиційного клімату, а саме: європейські країни мають найвищий ступінь привабливості інвестиційного клімату та відсутність інвестиційно непривабливих країн; в Африці, навпаки, відсутні найбільш привабливі в інвестиційному плані країни; більшість країн Азії та Океанії, Америки відносяться до відносно привабливих в інвестиційному плані країн та виокремлено групи найбільш привабливих, привабливих, середньо-привабливих, відносно привабливих та непривабливих країн світу за інвестиційним кліматом (с. 112-118).

Науковий інтерес викликає проведений автором факторний аналіз, за результатами якого визначено чинники (соціальний, економічний, інституційний) впливу на формування інвестиційного клімату та розраховано авторський рейтинг інвестиційного клімату країн світу (с. 120-136).

Певним науковим здобутком автора є розроблена інституціонально-функціональна схема регулювання інвестиційного ринку на глобальному, регіональному та національному рівнях та обґрунтування заходів модернізації інвестиційної політики України у питанні регулювання іноземних інвестицій та утворення в Україні специфічної інституції – Державної агенції інвестування національних проектів для контролю та регулювання інвестиційного ринку України (с. 147-149).

У ході дослідження автором розраховано взаємозв'язок між обсягами експорту високотехнологічних товарів та обсягами чистих портфельних інвестицій у поточних цінах за період 2010-2016 рр. по 130 країнах, що дозволило виокремити 4 групи країн: 8 країн (у тому числі, Ізраїль, Фінляндія), для яких є характерним сильний взаємозв'язок між показниками, що свідчить про найвищий ступінь ефективності портфельних інвестицій в інноваційні сектори розвитку економіки; 22 країни (у тому числі, США, Франція), що характеризуються середнім взаємозв'язком між показниками, що може бути результатом значної диверсифікації джерел фінансування інноваційних секторів розвитку економіки; 53 країни (у тому числі, Німеччина, Японія, Великобританія), в яких рівень фінансування високотехнологічних галузей економіки є недостатнім (с. 159-164).

Практичну цінність має визначення автором найбільш пріоритетних для інвестування видів економічної діяльності в Україні – сільське господарство, деякі галузі промисловості (харчова промисловість, фармацевтична промисловість, виробництво меблів та виробів з деревини, виробництво гумових та пластмасових виробів) оптова та роздрібна торгівля, транспорт та логістична діяльність, фінансова та страхова діяльність (с. 188).

Особливий науковий інтерес викликають розроблена автором концепт-модель формування інвестиційної привабливості України на світовому інвестиційному ринку та векторна модель інтеграції України до світового інвестиційного ринку в умовах глобальних трансформацій, використання яких мають забезпечити повноправне входження України до світового інвестиційного ринку (с. 191-197).

Усе вищезазначене надає підстави для загальної позитивної оцінки рецензованого дисертаційного дослідження Бондаренка М.І., в якій автором самостійно і на достатньому рівні досягнуто мети дослідження і вирішено поставлені завдання.

5. Повнота викладення результатів в опублікованих роботах

Основні положення та результати дослідження викладені автором у 12 наукових працях, серед яких 6 статей – у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 1 розділ – у колективній монографії та 5 тез доповідей – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 6,8 друк. арк., із яких особисто автору належить 3,9 друк. арк.

Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Наукові положення, висновки й рекомендації, які викладені в дисертації та виносяться на захист, були отримані автором самостійно.

Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає необхідним вимогам щодо публікацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук відповідно до встановлених вимог МОН України.

6. Теоретичне і практичне значення одержаних результатів

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що представлені автором висновки і рекомендації можуть слугувати базисом для поглиблення теоретико-методичних засад дослідження розвитку світового інвестиційного ринку в умовах глобальних трансформацій та формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату.

Практичні рекомендації, наукові розробки, висновки та пропозиції автора, викладені в дисертації, впроваджено в діяльність Департаменту міжнародного співробітництва Харківської міської ради у ході підготовки

звітів щодо зовнішньоекономічної діяльності міста та квартальних звітів, а також при підготовці аналітичних матеріалів до зустрічей керівництва міста з іноземними делегаціями з питань розвитку міжнародних економічних відносин (довідка № 697/01-03-23 від 19.09.2018); банка «Грант» при прийнятті бізнес-рішень щодо участі в інвестиційних проектах (довідка №291 від 21.09.2018).

Матеріали та результати дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі при викладанні дисциплін «Інвестування», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні фінанси», що дало можливість поліпшити якість підготовки студентів за спеціальністю «міжнародні економічні відносини», збагатити лекційний матеріал, активізувати семінарські заняття (довідка № 122-09/18 від 12.09.2018).

7. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого дисертаційного дослідження. Опубліковані автором дослідження наукові роботи та автореферат відображають основні положення змісту дисертації. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

8. Дискусійні положення та недоліки щодо змісту дисертаційної роботи та автореферату

Відзначаючи загалом достатній науковий рівень дисертаційної роботи Бондаренка М.І., слід відзначити, що робота не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень, до яких слід віднести такі:

1. У підрозділ 1.1. «Наукове підґрунтя та генеза іноземних інвестицій в умовах сучасних трансформацій» (с. 27-45) з точки зору міжнародної політичної економії релевантним було б включення теоретичних підходів С. Гаймера, Р. Алібера та Д. Лассарла, Дж. Даннінга для вивчення новітніх теоретичних поглядів на питання прямого іноземного інвестування на мікрорівні, а також використання методології К. Коджими, Т. Озави та і Н. Нарули – для аналізу інвестицій на макrorівні.

2. В цілому підтримуючи авторську логіку дослідження, необхідно зауважити, що у підрозділі 1.2 поряд з оцінкою впливу інституціональної теорії на інвестиційну діяльність (с. 54-57) доцільно і логічно було б навести також окремі положення біхевіористської теорії в контексті прийняття інвестиційних рішень та управління інвестиційними проектами.

3. Дисертант вірно стверджує, що трансформаційні процеси у світовій економіці активно впливають на малий та середній бізнес (МСБ) як на

споживача світових інвестиційних ресурсів і виробника інноваційної продукції (с.61) і зазначає, що технології банків і фондових ринків дозволяють МСП включатися у систему користування міжнародними інвестиційними ресурсами, але при цьому не зосереджує увагу на появі і активному розвитку альтернативних джерел та платформ фінансування діяльності підприємств (напр. краудфандінг, P2P-кредитування та ін.).

4. На рисунку 1.4 дисертант запропонував логіко-структурну схему дослідження світового інвестиційного ринку в умовах глобалізації (с. 68) де, на нашу думку, пункт 7 назва якого «Аналіз інноваційної складової розвитку світового інвестиційного ринку» більш логічно було б перемістити і зробити пунктом 3 (і відповідно продовжити нумерацію і схему дослідження). Такі зміни виглядали б досить логічними, оскільки у першій частині схеми увага автора сконцентована на особливостях розвитку світового інвестиційного ринку, а у другій – акцент переміщується на рівень країни.

5. Підрозділ 2.1 «Асиметричність розвитку світового інвестиційного ринку в глобальних умовах розвитку» (с. 73-99) присвячено вирішенню важливого завдання оцінки стану світового інвестиційного ринку. Але цей аспект аналізу носить описовий характер, автор недостатньо концентрує увагу на фундаментальних причинах змін та формуванні новітніх тенденцій на ринку.

6. Заслужують уваги зазначені автором у підрозділі 3.1 окремі негативні риси інвестиційної ситуації в Україні, що перешкоджають збільшенню ПІІ у країну (с. 147) серед яких несприятливі умови ведення бізнесу та високі некомерційні ризики. Проте, на нашу думку, поряд з вищезазначеними проблемами було б доречним розглянути і проблему нестачі перспективних обґрунтованих проектів для закордонного інвестування. Саме це, на думку багатьох експертів, обумовлює фрагментарний характер інвестиційного процесу в економіці України, що частково підтверджено розрахунками і висновками самого автора у підрозділі 3.3.

7. Дискусійним є висновок дисертанта відносно того, що стратегія індустріалізації шляхом залучення іноземного інвестування, яка потребує значного розвитку науки та її фінансування, поступово замінюється на інші стратегії розвитку, в яких фінансування інноваційних секторів економіки потребує значно менших обсягів і не є пріоритетним (с. 162). Навпаки, необхідно підкреслити, що саме важливість розвитку фундаментальної та прикладної науки, знань та технологій (у тому числі з залученням ресурсів багатонаціональних підприємств) в умовах нової індустріальної революції є критично важливим фактором забезпечення довготермінової конкурентоспроможності.

В роботі присутні редакційні неточності та орфографічні помилки. У деяких випадках, здобувач посиляючись на дослідження інших авторів вказує

лише порядковий номер посилання без зазначення прізвища науковця (наприклад с. 46-47 та ін.), що ускладнює процес сприйняття матеріалу.

Водночас, висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки й цінності дисертаційної роботи.

9. Загальні висновки по дисертаційній роботі

Дисертація Бондаренка М.І. «Розвиток світового інвестиційного ринку в умовах глобальних трансформацій» яку подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини, є завершеною науковою працею, виконаною автором самостійно, містить наукову новизну та має практичне значення.

За сукупністю якісних та формальних ознак щодо актуальності обраної теми, обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірності та новизни, повноти викладення в опублікованих працях, полана до захисту дисертація відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та пунктам 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (із змінами та доповненнями, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №656 від 19 серпня 2015 р. та №1159 від 30 грудня 2015 р.), а її автор – Бондаренко Михайло Ігорович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук
доцент кафедри міжнародних фінансів
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

О.В. Підчоса

20.05.19

2екз.

